

Síťování služeb pro děti a jejich rodiny ve Zlínském kraji

Krajská síťářka: *Mgr. Gabriela Šťastová*

zpracováno k: *02/2019*

Klíčová aktivita 1 – Podpora a rozvoj služeb v oblasti SPOD

Podaktivita 1.1: Podpora síťování služeb na lokální úrovni

Projekt Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí

Ministerstvo práce a sociálních věcí



Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost



PRÁVO NA DĚTSTVÍ

Obsah

Úvodní slovo	2
O projektu <i>Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí</i>	3
Potřeby dítěte (a jeho rodiny) a úrovně podpory	5
Spolupráce v rámci krajské sítě na podporu dětí a rodin	7
Síťování ve Zlínském kraji	8
Shrnutí ze síťování	13
Doporučení pro rozvoj sítě ve Zlínském kraji	19
Závěrem	21
Použité zdroje	22
Potřebujete více informací?	23



„... pokud na sebe jednotlivé služby navazují a jsou vzájemně koordinovány, je možné potřeby dítěte a rodiny naplnit lépe, než pokud je spolupráce omezena rezortním dělením kompetencí, zejména pokud jde o metodické řízení, financování a zacílení služeb. Propojování služeb se zároveň neobejde bez osoby – koordinátora.“

Úvodní slovo

Vážené kolegyně a kolegové,

tento dokument je součástí projektu Ministerstva práce a sociálních věcí „Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí“¹, aktivity Podpora a rozvoj služeb v SPOD a navazuje na analýzy místních sítí služeb a návrhy jejich optimální podoby, které byly zpracovány na území do projektu zapojených obcí s rozšířenou působností (dále jen ORP).

Proč je důležité síťovat

*Síťování služeb vnímáme jako **nástroj zvýšení efektivity cílené práce s klientem – dítětem a jeho rodinou**. Vychází z předpokladu, že pokud na sebe jednotlivé služby navazují a jsou vzájemně koordinovány, je možné potřeby dítěte a rodiny naplnit lépe, než když je spolupráce omezena rezortním dělením kompetencí, zejména pokud jde o metodické řízení, financování a zacílení služeb. Propojování služeb se zároveň neobejde bez osoby koordinátora (v tomto projektu se jednalo o **lokální a krajské síťáčky a síťáře**).*

Síťování služeb je dynamický a nikdy nekončící proces směřující k naplnění potřeb dětí a rodin žijících v dané lokalitě. Aby bylo síťování co nejúčelnější a šité na míru lokalitě, je třeba nejprve zmapovat stávající síť – tedy místní aktéry a jejich potřeby směrem k fungování sítě a to, jakým způsobem spolupracují. Proto lokální síťáčky a síťáři (na úrovni ORP) a krajské síťáři (na úrovni krajů) důkladně mapovali terén a na základě zjištění pracovali společně s aktéry na tématech, která se ukázala jako významná pro rozvoj sítě, místní spolupráce apod.

Návrhová část dokumentu obsahuje shrnutí výstupů síťování na území ORP zapojených do projektu a zejména pak souhrn doporučení pro posílení a další rozvoj krajské sítě služeb pro děti a rodiny.

*Je zřejmé, že v každé lokalitě je síť služeb jiná, a to vzhledem k odlišným potřebám dětí a rodin, a je ovlivněna vnějšími podmínkami v lokalitě (např. personální a finanční kapacity aktérů). Všechny sítě služeb by však měly naplňovat principy transformace a **odrážet v první řadě potřeby dětí a rodin**.*

Bez vás by to nešlo

*To vše by se neobešlo bez samotného **procesu síťování**, tedy propojování místních aktérů sítě napříč rezorty, které vnímáme jako alfu a omegu spolupráce. Děkujeme proto všem místním aktérům sítě služeb za ochotu k setkávání se, zájem o spolupráci, podněty a společnou činnost na lepším fungování sítě podpory pro děti a jejich rodiny.*

*Mgr. Kristýna Jůzová Kotalová a realizační tým aktivity síťování
oddělení transformace služeb pro rodiny a děti
Ministerstvo práce a sociálních věcí*

¹ Číslo projektu CZ.3.2.63/0.0./0.0/15_017/0001687.

O projektu *Systemový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí*

Termín realizace: 1. 1. 2016 až 30. 6. 2019, ve **12** zapojených krajích.

Projekt se zaměřuje na posílení mezirezortní a multidisciplinární **spolupráce v oblasti péče o ohrožené děti a jejich rodiny**. Cíli projektu jsou podpora orgánů sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) a dalších klíčových aktérů v oblasti síťování služeb pro ohrožené děti a rodiny; vytváření, podpora a rozvoj sítí služeb na lokální, krajské a celostátní úrovni; podpora nástrojů vedoucích k nastavení, zjišťování a rozvoji kvality systému sociálně-právní ochrany, nastavení modulů celoživotního vzdělávání pracovníků OSPOD a podpora a rozvoj náhradní rodinné péče (dále jen NRP). **A proč?** Aby se nadále snižoval počet dětí, které musejí svoji rodinu opustit, a aby pro děti, jež se dostávají do systému náhradní rodinné péče, byla zajištěna co nejkvalitnější individuální péče. Více najdete na <http://www.pravonadetstvi.cz>.

Podpora síťování služeb na lokální a krajské úrovni

Síťování služeb pro děti a rodiny je nejrozsáhlejší aktivitou projektu, je realizováno v 11 krajích a celkem ve 124 obcích s rozšířenou působností.



Východiska síťování

Síťování představuje „**návrat k rodině a dítěti**“, snahu podpořit vybudování pevné podpůrné sítě v bezprostřední blízkosti rodin, a to s maximálním využitím všech dostupných zdrojů. Síťování je proto spíše prací s lidmi než „vědeckým přístupem“ a dosavadní výsledky ukazují, že právě osobní kontakt síťáře s aktéry tvoří základ úspěšného rozvoje sítě podpory. Na druhou stranu síťář je kromě samotného propojování lidí také nositelem důležitých principů transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny, přispívá k jejich lepšímu porozumění a zvnitřnění na úrovni lokality, a tím i k žádoucímu směřování práce s rodinami a dětmi. Síťování služeb je ze své podstaty transformací služeb na místní úrovni.

Vymezení služeb pro děti a rodiny

Z hlediska tohoto projektu jsou služby pro děti a rodiny nahlíženy optikou potřeby – jedná se o všechny děti a rodiny, které potřebují nějakou formu podpory, ať už v rovině prevence (mohou být ohrožené) nebo v rovině

intervence (již jsou ohroženy). Nejedná se tedy o služby rodinné politiky, zároveň ale ani o striktní vymezení dle § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (dále jen SPOD). Služby jsou zároveň vnímány zásadně nadrezortně, bez ohledu na právní formu či míru formálního ukotvení. Vymezením služeb jde především o zmapování všech dostupných zdrojů podpory na místní úrovni.

Cíle síťování služeb pro děti a rodiny

Zmapování aktérů v lokalitě: v maximálním možném rozsahu jsou zmapováni aktéři v lokalitě a jejich potřeby směrem k fungování sítě ve prospěch dětí a rodin, samotný výčet může být vůbec prvním popisem služeb pro děti a rodiny z nadrezortního hlediska a přispívá ke zvědomění rolí jednotlivých aktérů.

Zvědomění rolí jednotlivých aktérů: každý z aktérů si uvědomuje svou (i dílčí) roli v síti služeb pro děti a rodiny, tj. zná své kompetence a úkoly dané jednak zákony, jednak specifickými podmínkami v lokalitě, ale uvědomuje si také význam spolupráce s dalšími aktéry. Aktéři tak přesně znají svou vlastní roli a zároveň rozumí rolím ostatních aktérů.

Propojení aktérů v lokalitě: aktéři spolu komunikují ve smyslu případové práce, tj. ve smyslu potřeb dětí a rodin, s ohledem na zákonnou mlčenlivost a s ohledem na integritu dětí a rodin, s důrazem na působení v rovině prevence.

Implementace základních principů transformace do síťování, a tedy i činnosti jednotlivých aktérů: síťování lze vnímat jako aktivizaci terénu, která by se měla odvíjet od **základních principů transformace:**

- participace dítěte, respekt k dítěti
- potřeba vývoje, otevřené budoucnosti, perspektivy
- zdravé prostředí
- jistota, stabilita, bezpečí
- zapojení celé rodiny.

Co je síť služeb pro děti a jejich rodiny?

Síť služeb pro děti a jejich rodiny (dále jen síť) je soubor institucí, organizací a dalších subjektů, které na určitém geograficky vymezeném území (obec, město, obec s rozšířenou působností – dále jen ORP, region, kraj) svou činností ovlivňují situaci ohrožených dětí a rodin, ať už formálně na základě pravomoci vyplývající z legislativy, nebo neformálně, svým společenským posláním. **Základním principem fungování sítě je partnerství, mezioborová spolupráce a případné překonávání bariér, které spolupráci brání.**

Kdo jsou aktéři sítě?

Aktéři sítě jsou subjekty v síti se vzájemně provázanými vztahy, založenými na spolupráci a sdílené či dílčí odpovědnosti. Jde o instituce poskytující služby dětem a rodinám (registrované sociální služby i neregistrované návazné služby), orgány samosprávy (městské a obecní úřady, zejména agenda odboru sociálních věcí, konkrétně oddělení sociálně-právní ochrany dětí, dále sociální a terénní pracovníci), školy, poradenská zařízení (pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra, střediska výchovné péče), lékaře, soudce, městskou policii, Policii České republiky a další.

Kdo je lokální a krajský síťář?

Síťář je nezávislý aktér sítě pomoci ohroženým dětem a jejich rodinám. Jeho cílem je udržitelně propojit aktéry sítě, aby navzájem znali své možnosti a potřeby a mohli efektivně spolupracovat při řešení situací ohrožených dětí a rodin. Ve svém konání vychází z principů deinstytucionalizace a ze zmapovaných potřeb aktérů a jejich klientů směrem k fungování sítě jako celku. Vytváří prostor pro jejich spolupráci napříč rezorty.

Potřeby dítěte (a jeho rodiny) a úrovně podpory

Níže uvedený popis odpovídá horizontální úrovni sítě služeb, tedy jednotlivým potřebám dětí, a vertikální úrovni sítě, tedy jednotlivým úrovním podpory dítěte (podrobně viz obrázek č. 1: Úrovně podpory dítěte a rodiny z hlediska jejich potřeb). Potřeby dětí byly odvozeny ze strukturovaného vyhodnocování situace dítěte a rodiny dle zákona č. 359/1999 Sb., o SPOD.

Potřeby dítěte

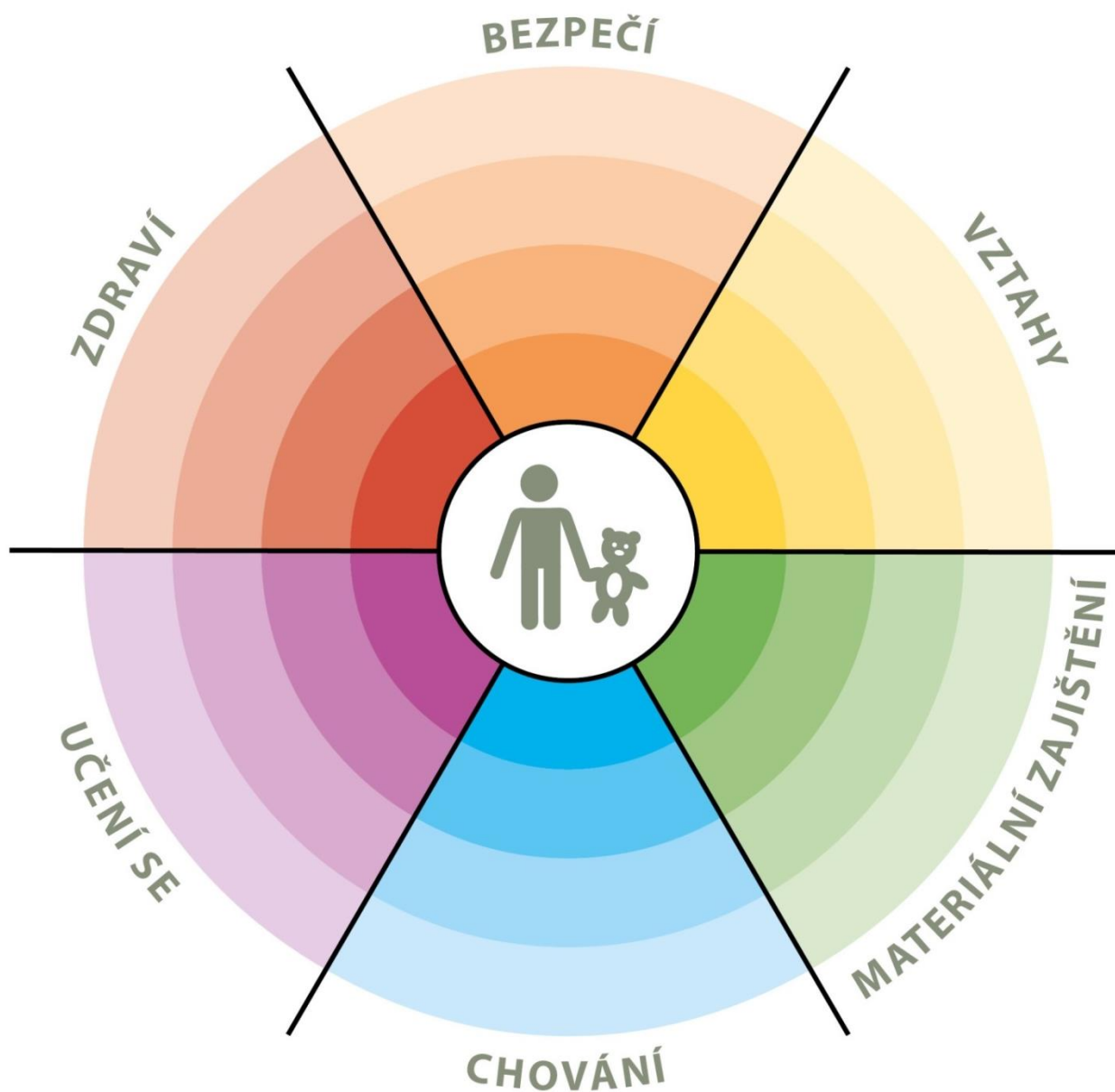
- **Vztahy:** potřeba rozumět vztahům k blízkým osobám, potřeba stabilních a bezpečných vazeb, vrstevnických vztahů, pozitivního vztahu k sobě samému apod.
- **Bezpečí:** potřeba bezpečného prostředí (prostředí rodiny i komunity), subjektivního pocitu bezpečí, životní stability, srozumitelnosti okolního světa, rozvoje kompetencí k rozpoznání nebezpečí apod.
- **Zdraví:** potřeba celkové duševní a tělesné pohody, dobrá péče o zdravotní stav dítěte, vztah k vlastnímu zdraví, podmínky pro zdravý vývoj apod.
- **Učení se:** potřeba poznávání okolního světa, porozumění událostem, nabývání zkušeností, motivace k učení a poznávání, rozvoj zvědavosti a sebepoznání apod.
- **Chování:** potřeba poznávat hranice, učit se normám, rozumět vlastnímu chování, mít respekt k ostatním apod.
- **Materiální zajištění:** potřeba zajištění základních životních potřeb tak, aby byl umožněn zdravý vývoj dítěte, přiměřená výživa, odpovídající vybavení včetně školních nebo zdravotních pomůcek apod.

Aktéři podpory dítěte a rodiny

- **Aktéři přímé podpory dítěte:** služby a další podpůrné aktivity směřující přímo k dítěti na bázi individuálního přístupu, zároveň jde o služby umožňující přímý přístup dítěte (dítě samo se může na poskytovatele služby obrátit), zaměření na dítě je odvozeno z Úmluvy o právech dítěte a zákona o SPOD, které připouštějí možnost ochrany dítěte v situacích, kdy dojde k narušení vztahu mezi dítětem a rodičem.
- **Aktéři přímé podpory rodiny:** služby a další podpůrné aktivity směřující k podpoře rodiny tak, aby byla schopna naplnit ochrannou a podpůrnou roli vůči dítěti, tedy služby posilující kompetence rodičů, podpora zahrnuje vždy zároveň dítě i rodiče.
- **Aktéři širší podpory:** jedná se o služby a další podpůrné aktivity, jejichž primárním účelem není poskytování specifické podpory rodinám a dětem, rodiny a děti spadají do cílové skupiny poskytovatelů těchto služeb, přitom je podstatné, zda si aktéři jsou své role vědomi a naplňují ji.
- **Podpora v rámci komunity:** komunita je pojímána jako významný zdroj podpory. Zdroje obce a lokality je důležité popsat a provázat s potřebami rodin a dětí, komunitní zdroje jsou považovány za rozsáhlý, ale doposud málo využitý potenciál podpory dětí a rodin.

Obrázek č. 1

ÚROVNĚ PODPORY DÍTĚTE A RODINY Z HLEDISKA JEJICH POTŘEB



Úrovně podpory:

- ■ ■ ■ ■ ■ aktéři přímé podpory dítěte
- ■ ■ ■ ■ aktéři přímé podpory rodiny
- ■ ■ ■ ■ aktéři širší podpory
- ■ ■ ■ ■ podpora v rámci komunity

Spolupráce v rámci krajské sítě na podporu dětí a rodin

Z hlediska transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny je jedním ze dvou základních kroků sjednocení systému, tedy překonání rezortních bariér. Mimo snahy o provedení změn na vládní úrovni je paralelně možné uskutečnit řadu kroků na úrovni krajů a ORP (tj. přímo „v terénu“). Pole působnosti jednotlivých aktérů a možnosti jejich spolupráce jsou natolik široké, že i v rámci stávajících zákonných mantinelů lze nalézt dostatek prostoru pro vznik funkčních mezioborových týmů a platforem.

Na úrovni ORP nebo na jakékoliv lokální úrovni je možné role aktérů rozšiřovat v návaznosti na to, jaké jsou odborné kompetence pracovníků, jejich časové možnosti, zákonné pravomoci nebo role, která jim v dané lokalitě přísluší s hlediska návaznosti na aktivity dalších aktérů. Pro to, aby byla síť co nejvíce kompaktní, je nutné, aby byly potřeby dětí naplňovány v každý moment na každé její úrovni, tj. aby podpora poskytovaná dítěti byla provázaná. Je tedy žádoucí, aby aktéři sítě na místní úrovni své role rozšiřovali, případně alternovali. Tomu často brání nedostatečná znalost vlastních i cizích rolí a osvěta aktérů v tomto smyslu je mimo jiné obsahem zpracovaných návrhů optimálních modelů sítě služeb na úrovni ORP.

Oproti tomu, na úrovni krajské, jsou role jednotlivých aktérů více rezortně vymezeny – jedná se často o aktivity nadřazené lokální úrovni z hlediska metodického řízení, kontroly nebo financování, spíše než o přímou práci s cílovou skupinou. Z tohoto důvodu nesměřuje snaha o propojení krajské sítě tolik na rozšiřování rolí aktérů, jako na význam jejich vzájemné spolupráce. Spolupráce by měla být zaměřena na zvyšování vzájemného povědomí o rolích jednotlivých aktérů a jejich vzájemných právech, povinnostech a možnostech spolupráce, sladování cílů práce s dětmi a rodinami, podpora rozvoje multidisciplinární spolupráce na všech úrovních, poskytování přesahové metodické opory (např. společná metodická stanoviska rezortu sociálních věcí, školství, zdravotnictví, nastavování společných postupů pro řešení typových kazuistik apod.), společné prosazování návrhů a politik ve prospěch ohrožených dětí (např. podpora bydlení, vzdělávání, náhradní péče apod.), nastavení efektivního směřování finančních prostředků, včetně využívání ESIF, shodná definice priorit (např. zaměření na prevenci, alternativní formy péče, deinstitucionalizaci apod.).

Žádoucí formy spolupráce aktérů sítě služeb pro ohrožené děti a rodiny na úrovni kraje spočívají v trvale nastavených týmech fungujících na bázi pravidelného setkávání, kdy je tento model, jeho principy a výstupy činnosti přenášen dále na úroveň lokalit (ORP). Tj. mělo by se jednat o funkční mezioborové, obecně známé platformy.

Síťování ve Zlínském kraji



Stručný popis lokality

Zlínský kraj je jedním ze 14 územně samosprávných celků České republiky a tvoří jej okresy Zlín, Uherské Hradiště, Kroměříž a Vsetín. Kraj je svou rozlohou 3 963 km² čtvrtým nejmenším krajem České republiky a zaujímá 5% její plochy.

Rozprostírá se na východní části Moravy a východní okraj Zlínského kraje tvoří hranici se Slovenskou republikou. Na jihozápadě sousedí s krajem Jihomoravským, na severozápadě s krajem Olomouckým a v severní části s krajem Moravskoslezským. Kraj má členitý, převážně kopcovitý charakter, tvořený pahorkatinami a vrchovinami. Nacházejí se zde dvě chráněné krajinné oblasti: Beskydy a Bílé Karpaty.

Na území Zlínského kraje k 1. 1. 2016 žilo 584 676 obyvatel, což představuje 5,5% celkového počtu obyvatel České republiky. Hustota zalidnění 149 obyvatel/km² významně převyšuje republikový průměr (133 obyvatel/km²). Vývoj věkového složení obyvatel je charakterizován zvyšujícím se podílem obyvatel v poproduktivním věku, přesto je věková struktura z ekonomického hlediska stále příznivá.

V kraji je celkem 307 obcí, z toho je 30 měst. Nejvýznamnějšími městskými a průmyslovými aglomeracemi jsou aglomerace Zlín – Otrokovice – Napajedla, v níž je koncentrováno přes 100 tisíc obyvatel, dále aglomerace Uherské Hradiště – Kunovice – Staré Město s téměř 40 tisíci obyvateli a města Kroměříž, Vsetín a Valašské Meziříčí, z nichž každé má 25 – 30 tisíc obyvatel.

Zlínský kraj je oblíbenou turistickou oblastí, jejíž atraktivita vyplývá z množství přírodních, kulturních a historických památek. (1)

Průmyslový potenciál Zlínského kraje tvoří především podniky zpracovatelského průmyslu. Zejména jde o podniky průmyslu gumárenského, potravinářského, dřevařského, obuvnického a textilního. Nejvýznamnější zaměstnavatele tak zastupují např. firmy Barum Continental v Otrokovicích, Hamé v Babicích, Baťa v Dolním Němčí, TON v Bystřici pod Hostýnem a jiné.

Mezi obce s rozšířenou působností (dále jen ORP), které tvoří Zlínský kraj, patří: Bystřice pod Hostýnem, Holešov, Kroměříž, Luhačovice, Otrokovice, Rožnov pod Radhoštěm, Uherské Hradiště, Uherský Brod, Valašské Klobouky, Valašské Meziříčí, Vizovice, Vsetín a Zlín.

Z celkového počtu 13 ORP je do projektové aktivity „Sítování služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny“ aktuálně zapojeno 9 ORP. Nezapojenými lokalitami jsou Zlín, Uherské Hradiště, Uherský Brod a Valašské Meziříčí.

Strategické a koncepční dokumenty na úrovni kraje

Zlínský kraj zodpovídá za plánování Sítě sociálních služeb na svém území a podílí se na jejím financování. Níže jsou uvedeny strategické a koncepční dokumenty, které se dotýkají cílové skupiny rodiny s dětmi buď úzce, anebo alespoň okrajově. Za zmínku zde stojí, že Zlínský kraj je zřizovatelem organizací, které zabezpečují největší pobytové kapacity služeb pro seniory a osoby se zdravotním postižením v kraji. Odbor sociálních věcí Krajského úřadu Zlínského kraje je členěn do 3 oddělení – oddělení plánování a rozvoje sociálních služeb, oddělení sociálních služeb a oddělení sociálně-právní ochrany dětí.

- **Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb ve Zlínském kraji pro období 2016 – 2018 (prodlouženo do 2019)**

Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb Zlínského kraje je strategickým dokumentem kraje vytvořený na období tří let, tj. pro období 2016 – 2019, a lze jej považovat za nejvýraznější dokument ve vztahu k cílové skupině rodin s dětmi. Ve střednědobém plánu je kladen velký důraz především na rozšíření pečovatelských služeb nejen pro seniory a osoby se zdravotním postižením, ale také pro rodiny s dětmi, které jsou v nepříznivé sociální situaci. Střednědobý plán byl zpracován odborem sociálních věcí Krajského úřadu Zlínského kraje. Na jeho přípravě se podíleli také zástupci obcí, poskytovatelé sociálních služeb a v neposlední řadě další odborníci ze sociální oblasti a jiné zainteresované subjekty.

Střednědobý plán je tvořen třemi hlavními částmi. **Analytická část** obsahuje vyhodnocení předcházejícího střednědobého plánu, sociodemografickou analýzu Zlínského kraje, mapování potřeb osob dle jednotlivých území obcí s rozšířenou působností, a analýzy stávajících sociálních služeb působících na území Zlínského kraje, ekonomickou analýzu sociálních služeb ve Zlínském kraji, SWOT analýzy a shrnutí systémových problémů. V **návrhové části** jsou formulovány strategie Zlínského kraje, nastaveny vize a cíle, definovány systémové a věcné priority (dle cílových skupin), nastavena opatření a zpracován výhled financování Sítě sociálních služeb pro dané období. **Prováděcí část** plní roli Akčního plánu rozvoje sociálních služeb ve Zlínském kraji - definuje Síť sociálních služeb Zlínského kraje pro daný rok. Kraj dlouhodobě nepodporuje velkokapacitní pobytová zařízení. Je jedním ze dvou krajů, který zahájil transformaci pobytových služeb pro ohrožené děti - v kraji tak není kromě zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc žádné jiné pobytové zařízení pro děti do 3 let věku. (2)

- **Akční plán rozvoje sociálních služeb ve Zlínském kraji pro rok 2019**

Tento dokument je prováděcím dokumentem Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb ve Zlínském kraji pro období 2016 – 2018 (prodlouženo do 2019). Nedílnou součástí je vydefinovaná Síť sociálních služeb Zlínského kraje a zásobník rozvojových záměrů. Tento dokument řeší finanční otázku jednotlivých služeb.

- **Koncepce prevence kriminality na léta 2018 – 2022**

Koncepce prevence kriminality, stejně jako další koncepční materiály Zlínského kraje, navazují na koncepční materiály státu a vycházejí z jejich principů. Promítají se v nich specifika kraje, zejména pak vnímané problémy a potřeby. V souladu se Strategií prevence kriminality v České republice na léta 2016 až 2020 tento dokument usiluje o účinný systém prevence kriminality, kterou Zlínský kraj vnímá jako jednu z oblastí, do níž je nezbytné zapojit celou občanskou společnost, místní samosprávy, ale také státní i nestátní subjekty.

- **Koncepce protidrogové politiky ve Zlínském kraji na léta 2015 – 2019**

Tento dokument navazuje na strategické (koncepční) dokumenty státu a principiálně z nich vychází. Promítají se zde územní specifika, zejména pak vnímané specifické problémy a potřeby. Jak vyplývá z tohoto dokumentu,

hlavním úkolem kraje je realizovat preventivní protidrogovou politiku v rámci své působnosti dostupnými prostředky, koordinovat ji a spolupodílet se na jejím financování. Součástí koncepce je také přiměřeným způsobem řešit zahrnutí problematiky alkoholu a patologického hráčství.

Projekty realizované v kraji vztahující se k oblasti práce s dětmi a jejich rodinami

Kromě projektu „Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí“, probíhá ve Zlínském kraji také řada dalších projektů, jež se vztahují k oblasti práce s dětmi a jejich rodinami:

• **Ohrožené děti a mládež ve Zlínském kraji II.**

Tomuto projektu předcházela jeho první etapa, která probíhala od ledna 2015 do dubna 2017. Zaměřovala se na zmapování situace ohrožených dětí a rodin ve Zlínském kraji a na zpracování transformačních plánů u tří vytipovaných zařízení. Tyto transformační plány obsahují snížení stávající pobytové kapacity každého zařízení minimálně o 50% a poskytování nových služeb. Cílem druhé etapy projektu je realizace již připravených a schválených transformačních plánů a samotná transformace zařízení ve Zlínském kraji tak, aby byla minimalizována ústavní péče pro děti a došlo k rozvoji potřebných, zejména terénních a ambulantních služeb pro ohrožené rodiny a děti ve Zlínském kraji. Jedním ze specifických cílů projektu je vznik 5 druhů sociálních služeb, jejichž realizace se v průběhu projektu plánuje. Projekt je realizován od června 2017 do května 2020 v rámci Operačního programu Zaměstnanost.

Mezi aktivity projektu patří:

- zahájení nových sociálních služeb a jejich provozní a materiálové zabezpečení,
- vzdělávání pracovníků působících ve službách pro rodiny s dětmi včetně workshopů a seminářů se zahraniční účastí a personální a metodologické zajištění služeb,
- evaluace.

• **Podpora a rozvoj vybraných sociálních služeb ve Zlínském kraji**

Cílem tohoto projektu je podpořit rozvoj 4 druhů sociálních služeb na území Zlínského kraje a současně podpořit zvyšování kvality poskytovaných služeb prostřednictvím evaluace. Služby, o které se v tomto projektu jedná, úzce navazují na probíhající procesy transformace v oblasti péče o ohrožené děti a transformace pobytových zařízení sociální péče pro osoby se zdravotním postižením (osobní asistence, sociální rehabilitace, sociálně-terapeutické dílny a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi). Projekt je realizován od července 2016 do června 2020 v rámci Operačního programu Zaměstnanost.

Aktivity projektu:

- zajištění dostupných a rozvíjejících se sociálních služeb návazných jak na probíhající transformační procesy v pobytových službách pro osoby se zdravotním postižením, tak transformační procesy v systému péče o ohrožené rodiny s dětmi,
- zajištění evaluačního procesu, spojeného s mapováním, metodickou podporou a hodnocením každé služby ve vztahu k řešeným problémům a potřebám vybraných uživatelů služeb (tuto aktivitu budou doprovázet workshopy, jež se stanou vhodným prostředím pro výměnu příkladů dobré praxe mezi poskytovateli služeb a dalšími odborníky).

- **Podpora implementace dětských skupin**

V rámci projektu je poskytováno poradenství, podpora a vzdělávání stávajícím i potenciálním poskytovatelům dětských skupin. Cílem projektu je podpora vzniku a fungování dětských skupin, zakotvení systému dětských skupin a jejich kvality, a zvýšení dostupnosti kvalitních informací o dětských skupinách. V současné době je ve Zlínském kraji evidováno 33 dětských skupin. Projekt je realizován Ministerstvem práce a sociálních věcí od ledna 2016 do prosince 2020.

- **Podpora implementace služby péče o děti od šesti měsíců do čtyř let v tzv. mikrojeslích a pilotní ověření služby**

Prostřednictvím komplexního poradenství a podpory si projekt klade za cíl podpořit zřizovatele (zejména obce), při zřizování a provozování mikrojeslí. Součástí je také pilotní ověření tzv. mikrojeslí, které jsou koncipovány jako veřejná služba péče o děti. Nabízí péči dětem od šesti měsíců do čtyř let v kolektivu čtyř dětí, kterou zajišťují profesionální pečující osoby. V současné době je ve Zlínském kraji zřízeno 15 mikrojeslí. Projekt je realizován Ministerstvem práce a sociálních věcí od ledna 2016 do prosince 2020.

- **Koordinace opatření na podporu sladění pracovního a rodinného života**

Cílem tohoto projektu je zlepšit koordinaci celostátních a regionálních politik v oblasti podpory rodin, a to prostřednictvím sítě krajských poradců a fungování celostátní a regionálních platforem. V rámci projektu bude vytvořena Metodika tvorby rodinné politiky na krajské a místní úrovni, návrh koncepce rodinné politiky a návrh implementace konkrétních prorodinných opatření. Projekt je realizován Ministerstvem práce a sociálních věcí od roku 2017.

- **Program na podporu sociálně-zdravotních aktivit**

Tento program cílí na zlepšení zdravotního, fyzického a psychického stavu seniorů a osob se zdravotním postižením, zvýšení motivace k dárcovství krve prostřednictvím ocenění dárců a také posílení vzájemných vztahů v rodině a jejich soudržnosti. V cílové skupině „Rodina“ patří mezi podporovaná opatření a podporované aktivity programu např. pravidelné edukativní programy zaměřené na posílení rodiny, výchovy k rodičovství, vzájemných vztahů, manželství. Očekává se, že jedním z dopadů poskytnutí dotace v tomto programu bude mimo jiné také posílení vzájemných vztahů v rodině a jejich soudržnosti. Projekt je realizován v roce 2019 dotačním programem Zlínského kraje.

- **Program na podporu nestátních neziskových organizací v oblasti prevence rizikových typů chování**

Cílem programu je podpora nestátních neziskových organizací a jejich preventivních projektů zaměřených zejména na práci se skupinou dětí, mládeže a mladých dospělých. Tito jedinci jsou potenciálně ohroženi vznikem a rozvojem rizikových typů chování nebo jsou touto problematikou již zasaženi. Mezi podporované aktivity patří volnočasové aktivity v registrovaných nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež a programy nebo projekty v oblasti primární prevence rizikových typů chování, včetně problematiky látkových i nelátkových závislostí. Projekt je realizován v roce 2019 dotačním programem Zlínského kraje.

- **Program na podporu škol a školských zařízení v oblasti prevence rizikových typů chování**

Tento program cílí směrem ke školám a školským zařízením, kdy usiluje o podporu specifické primární prevence rizikových projevů chování. Tato prevence musí být součástí dlouhodobého, kontinuálního a systematického působení prostřednictvím programů, které směřují k rozvoji osobnosti dítěte, žáka nebo pedagoga (přes zvyšování klíčových kompetencí). Projekt je realizován v roce 2019 dotačním programem Zlínského kraje.

Průběh mapování potřeb a síťování

Síťování bylo v lokalitě zahájeno od 1. 11. 2016 a nadále zde probíhá. Hlavní mapování potřeb aktérů sítě služeb probíhalo od prosince 2016 do června 2017, síťářka se průběžně setkávala s pracovníky krajského úřadu a aktéry sítě služeb. Celkově za účelem mapování uskutečnila k (termínu vyhotovení dokumentu) na 100 osobních setkání s aktéry sítě. Jak již bylo zmíněno, na krajské úrovni se síťářka setkávala s jednotlivými zástupci Krajského úřadu Zlínského kraje (především odbor sociálních věcí a odbor školství, mládeže a sportu), s vedoucími OSPOD těch ORP, které se do projektu aktivně zapojily – mezi ně patří krajské město Zlín, Valašské Meziříčí, Uherské Hradiště a Uherský Brod. Zatímco lokální síťáři mapovali potřeby jednotlivých aktérů sítě služeb v daných lokalitách, krajská síťářka realizovala mapování potřeb s poskytovateli působícími buďto na území celého Zlínského kraje, anebo s působností ve více ORP v kraji. Jedním z prvních hmatatelných výstupů vytvořených krajskou síťářkou, byla analýza potřeb zformovaná na základě výsledků z mapování jednotlivých aktérů, jak je uvedeno výše. Do této analýzy byla zahrnuta také zjištění lokálních síťářů a specifika jednotlivých lokalit vzhledem k síti ohrožených dětí a rodin. Tato analýza sloužila především jako podklad k řadě jednání s aktéry sítě služeb a se zástupci spolupracujících odborů Krajského úřadu Zlínského kraje.

Nejčastěji zmiňované potřeby:

- **Spolupráce mezi OSPOD a jednotlivými aktéry (především základními školami)** – opakujícími se vyslovenými potřebami při mapování na lokální úrovni bylo např. vyjasnění povinností škol ve vztahu k OSPOD, sdílení informací o klientech či předávání informací mezi oběma stranami navzájem. Na úrovni krajské se potřeba nastavení spolupráce mezi sociální a školskou oblastí projevila jako zásadní.

Zmapování sítě psychologů, psychiatrů a psychoterapeutů působících ve Zlínském kraji – potřeba vědět, kam se v případě řešení konkrétních případů obrátit, vyvstávala napříč celým krajem. Tuto potřebu uváděli v první řadě zástupci sociálních odborů, kteří naráží na to, že v určitých lokalitách nemají k dispozici odborníka, který by řešil situaci dítěte v kratším časovém horizontu. Ne ve všech lokalitách je povědomí o odbornících působících, např. ve vedlejší ORP, jejich kapacitách, možnostech, zaměření, čekacích lhůtách, často i o samotných kontaktech na ně. Aktéři, kteří vyslovili tuto potřebu, tedy apelovali na to, aby byl vytvořen určitý přehled těchto odborníků, který v případě řešení konkrétního problému velmi usnadní práci a pomoc dítěti a jeho rodině se tak zefektivní.

- **Pěstounská péče (především dlouhodobá)** – zajistit pro děti náhradní rodinnou péči (především dlouhodobou pěstounskou péči) se ve Zlínském kraji jeví jako dlouhodobý problém. I když se kraj aktivně podílí na kampaních pro získání pěstounů a oslovuje širokou veřejnost k zájmu stát se pěstouny, je to vzhledem k náročnému procesu vzdělávání nesnadný úkol a pěstounů je stále nedostatek. Skutečnost, že ve Zlínském kraji došlo procesem transformace k úplnému zrušení dětských domovů pro děti do tří let, potřebu získání dlouhodobých pěstounů zvyšuje jen nepatrně.
- **Spolupráce mezi aktéry navzájem** – potřeba nastavení spolupráce mezi aktéry v síti navzájem je rovněž problematikou celého kraje. Nejen krajská síťářka, ale i lokální síťáři, naráželi především na to, že jednotliví aktéři sítě o sobě navzájem nemají povědomí a pokud mají, mají informace neúplné a zkreslené. Často jim není známa vůbec podstata dané služby, její cílová skupina, působnost či kompetence. Tato problematika se týká nejen toho, že tyto informace nejsou známy službám navzájem mezi sebou, ale zástupci služeb jako takových neznají ani kompetence institucí, jako je např. OSPOD.
- **Terénní služby pro práci s rodinou** – zde se jedná konkrétně o sociálně-aktivizační službu pro rodiny s dětmi. Dostupnost služby je napříč krajem pokrytá, avšak v některých lokalitách (kde jsou v nabídce služby dvou různých poskytovatelů) se naráží na upřednostňování nabídky jedné služby před druhou. Z pohledu aktérů není financování těchto služeb dostatečně transparentní. V jiné lokalitě se objevuje rozpor mezi představou pracovníků OSPOD o tom, jakou má mít sociálně-aktivizační služba v práci s rodinou konkrétní podobu a o tom, jaké typy služeb jsou často reálně v rodinách poskytovány (např. doučování dětí v rodinách namísto práce s rodiči v oblasti posílení rodičovských kompetencí apod.).

Na základě výše uvedených zjištění se krajská síťářka ve své činnosti zaměřovala na téma:

- **Spolupráce mezi základními školami a OSPOD**

Shrnutí ze síťování

Shrnutí činnosti krajské síťáčky

Krajská síťáčka se v průběhu mapování potřeb průběžně setkávala s aktéry působícími v různých rezortech. V první fázi probíhala setkání zejména na Krajském úřadu Zlínského kraje. Jednalo se o odbor sociálních věcí, odbor školství, mládeže a tělovýchovy a odbor kancelář hejtmána. S vedoucí OSPOD odboru sociálních věcí bylo dohodnuto pravidelné setkávání jednou měsíčně, a to vždy především za účelem předání aktuálních informací a řešení aktuálních otázek.

Dále se krajská síťáčka průběžně setkávala s vedoucími OSPOD nezapojených ORP, se zástupci např. krajské pobočky úřadu práce, Krajské pedagogicko-psychologické poradny a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků Zlín, střediska výchovné péče, služby krizové pomoci, sociálně-aktivizačních služeb, centra poradenství, rané péče, azylového domu pro ženy a matky s dětmi, služeb pro drogově závislé, nízkoprahových zařízení pro děti a mládež apod. Mezi uskutečněná setkávání patří také schůzky se zástupci různých projektů, které v kraji působí a které cílí na rodiny s dětmi. Krajská síťáčka se aktivně účastnila platformy pro rodinnou politiku, kde se projednával vznik dokumentu „Koncepce rodinné politiky Zlínského kraje“. V současné době je členy platformy řešena podoba této koncepce, která by měla vzniknout do června 2019.

Krajská síťáčka se také průběžně setkávala s krajským školským koordinátorem prevence rizikového chování a aktivně se účastnila pracovních skupin okresních metodiků prevence. Na těchto setkáních se vždy řešila problematika aktuálních otázek týkajících se školské oblasti, možnosti spolupráce krajské síťáčky s okresními metodiky v aktuálně řešených tématech a předání důležitých a aktuálních informací.

V rámci své činnosti a především na základě zjištěné potřeby (především mít povědomí o síti těchto odborníků i ve vedlejších ORP a vědět, na koho se obrátit), která zaznívala ze strany aktérů v mnoha lokalitách, krajská síťáčka vytvořila Přehled psychologů, psychiatrů a psychoterapeutů působících ve Zlínském kraji. Byl rozeslán jednotlivým aktérům sítě služeb napříč krajem. Přehled slouží jako smysluplný nástroj v případě řešení konkrétního problému u dítěte. Přehled je krajskou síťáčkou na základě informací získaných jak od lokálních síťáček, tak ze strany aktérů pravidelně aktualizován.

Spolupráce mezi základními školami a OSPOD

Oblast, která se objevila mezi aktéry jako nezbytná k řešení ve většině ORP, ale také na úrovni krajské, byla spolupráce mezi základními školami a OSPOD. Nastavení spolupráce mezi rezortem sociálním a rezortem školství bylo označeno jako velmi potřebné. Přesněji se jednalo o vyjasnění povinností škol ve vztahu k OSPOD, sdílení informací o klientech či předávání informací mezi oběma stranami navzájem. Dále se jednalo o zvýšení povědomí zástupců škol o včasné identifikaci ohroženého dítěte – v jakých případech se již obracet na orgán sociálně-právní ochrany dětí a kdy lze tomuto kroku naopak předejít a využít nabídku stávajících organizací a služeb.

V souvislosti s tímto tématem bylo realizováno dotazníkové šetření mapující spolupráci základních škol a orgánů sociálně-právní ochrany dětí. Cílem šetření bylo především získat ucelený pohled na danou problematiku napříč krajem (resp. napříč zástupci škol zapojených ORP). V návaznosti na získaná data krajská síťáčka následně vytvořila dokument, který byl se zástupci rezortu sociálního a rezortu školství na krajské úrovni přednesen a konzultován. Dokument byl přijat jako podnětný a výstupy z něj získané se tak staly předmětem k dalším jednáním, kterých se krajská síťáčka pravidelně a aktivně účastnila.

Dotazníkové šetření: Dotazník byl vytvořen krajskou síťáčkou ve spolupráci s Krajským úřadem Zlínského kraje (odborem sociálních věcí a odborem školství, mládeže a sportu), a byl rozeslán zástupcům základních škol úplných (s I. i II. stupněm vzdělávání), neúplných (pouze s I. stupněm vzdělávání), speciálních, církevních,

Montessori a plavecké školy. Osloveni byli jak ředitelé škol, tak výchovní poradci či metodici prevence v jednotlivých školách. Zde bylo čistě na zvážení vedení školy, kdo bude osobou kompetentní k účasti na šetření. V některých ORP oslovovali zástupce škol lokální síťáři, v jiných byla tato činnost v rukách krajské síťářky. Dotazník použitý k dotazníkovému šetření obsahoval celkem 18 otázek, přičemž některé byly uzavřené/polootevřené a u některých byla možnost volně odpovědět. Návratnost dotazníků v oslovených ORP byla 61 %.

Podněty, které uváděli zástupci škol v dotazníkovém šetření, lze shrnout následovně:

- *vyjasnění kompetencí mezi školami a OSPOD, v jakých případech může škola OSPOD kontaktovat za účelem metodické podpory apod.,*
- *pravidelná osobní setkávání zástupců škol s pracovníky OSPOD za účelem výměny zkušeností a konzultací konkrétních problémů na jednotlivých školách,*
- *překonání legislativní bariéry mezi oblastí školství a oblastí sociální práce*
- *represivní postih rodičů, kteří zanedbávají výchovu dítěte a neplní rodičovské povinnosti,*
- *pomoc OSPOD při řešení konkrétních situací ohroženého dítěte a možnosti spolupráce s návaznými službami;*
- *včasnější řešení jednotlivých případů dětí z pozice pracovníků OSPOD (některé školy označují řešení problémových situací ze strany OSPOD jako příliš dlouhé),*
- *chybí zpětná vazba škoře na podání zprávy OSPODu, chybí zpětná vazba ze strany OSPOD v případech upozornění školou na konkrétní problém, škola tak neví, jak s daným dítětem pracovat,*
- *vyjasňování sdílení informací o dítěti ze strany OSPOD, včasné předání informací např. o problematičtém sociálním zázemí dítěte,*
- *vzájemné předávání informací mezi oběma stranami pravidelně a nejlépe osobní formou,*
- *práce s rodinou (posílení rodičovských kompetencí, preventivní práce s rodinou),*
- *prevence sociálně-patologických jevů – pořádání přednášek, besed, seminářů.*

Jedním z důležitých kroků, které krajská síťářka uskutečnila v souvislosti s tímto tématem, bylo vytvoření prostoru pro setkání zástupců škol a OSPOD na Zlínsku. V úvodní fázi setkání byly prezentovány výsledky dotazníkového šetření, poté bylo otevřeno téma mezirezortní spolupráce mezi zástupci škol a OSPOD na Zlínsku. Prostřednictvím tohoto setkání si měly obě strany možnost vyjasnit své kompetence, v jakých konkrétních případech a jakou formou mohou spolupracovat, aby byla dětem poskytnuta včasná a efektivní pomoc apod. Na základě zpětných vazeb z tohoto setkání bylo zjištěno, že zástupci škol mají neúplné informace o tom, jaké organizace a služby pracují s ohroženými dětmi, jaká je jejich cílová skupina, jaké konkrétní služby těmto dětem poskytují a jakou formou jim mohou vůbec pomoci. V některých případech zástupci škol neměli povědomí o možnostech využít dané organizace vůbec, anebo byly tyto informace mylné. Důležitým zjištěním bylo, že školy jako takové potřebu orientovat se v této problematice shledávají za velmi důležitou a nezbytnou, nicméně zástupci školských odborů některých ORP tuto potřebu nevnímají a tak ani nevyhledávají prostředky k jejímu řešení.

V této souvislosti se po úzké spolupráci krajské síťářky se zástupci Krajského úřadu Zlínského kraje jeví jako nezbytné realizovat další setkání k této problematice. Krajská síťářka tedy oslovila organizace, které se zabývají pomocí ohroženým dětem a jejich rodinám, a které na dalším setkání určeném pro zástupce škol představily svou činnost. Zazněla zde nabídka a možnosti spolupráce se školami, jaké činnosti mohou daní aktéři konkrétně školám nabídnout, v čem se na ně zástupci škol mohou obracet apod. Řešení konkrétních kazuistik významně napomohlo pracovníkům škol se v daných službách ještě více zorientovat. Jako velmi přínosná se jeví také účast okresního metodika prevence Krajské pedagogicko-psychologické poradny a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků Zlín, který svým příspěvkem přiblížil zástupcům škol oblast prevence a konkrétní nabídku činnosti pedagogicko-psychologické poradny nejen v oblasti momentálně nejvíce řešených problémů, jako jsou šikana, kyberšikana nebo vztahy mezi dětmi ve třídách.

V současné době se krajská síťarka připravuje na realizaci dalšího setkání, které bude orientováno na včasnou identifikaci ohroženého dítěte ve škole. Jedním z témat, které zde bude otevřeno, je také zřízení sociální práce ve školách. Škola je často místem, kde dochází k identifikaci problému dítěte a na tuto skutečnost je nutné včas a efektivně reagovat. Oslovení ředitelů či jiných zástupců škol prostřednictvím právě tohoto setkání by tak mohlo vést k rozšíření jejich povědomí o školské sociální práci, možnostech jejího zřízení a především přínosu v podobě včasného zachytu problémové situace dítěte. Krajská síťarka v rámci tohoto setkání usiluje o účast okresního metodika prevence pedagogicko-psychologické poradny, který je myšlenku zřízení sociální práce ve školách schopen smysluplně šířit a efektivně zacílit směrem k ředitelům škol.



Spolupráce orgánu sociálně-právní ochrany dětí a základních škol, 1. 6. 2018, Zlín



Spolu a včas ohroženým dětem, 1. 11. 2018, Zlín

Rodiče se zkušeností opakovaného odebírání dítěte z péče – téma inovativních služeb na podporu rodiny

Součástí projektu MPSV Systémový rozvoj a podpora nástrojů sociálně-právní ochrany dětí je také aktivita s názvem Inovativní služby na podporu rodiny. Krajská síťařka se v této oblasti věnovala tématu rodičů, kteří mají zkušenost s opakovaným odebíráním dítěte z péče. Stala se součástí odborného týmu, ve kterém byla odborným garantem doc. PhDr. Eva Mydlíková, PhD., vedoucí katedry sociální práce na Fakultě zdravotnictví a sociální práce Trnavské univerzity. Externím metodikem tématu byla Mgr. Šárka Dršková, vedoucí poradny zaměřené na domácí násilí a obchod s lidmi, odborným konzultantem Mgr. Ondřej Výborný, ředitel dětského domova Holice.

Do tématu inovací a tvorby brožury k inovativnímu tématu krajská síťařka přispívala zkušenostmi ze síťování v terénu a příklady dobré praxe, které zjišťovala na základě spolupráce s lokálními síťáři napříč celou republikou. Aktivně se také zapojovala do prezentace tématu na seminářích Inovace v práci s ohroženými dětmi a jejich rodinami konaných v Brně (13. 11. 2018) a v Ostravě (29. 11. 2018) a na mezinárodní konferenci taktéž zaměřené na inovace, která se konala v Praze (13. – 14. 12. 2018).

Shrnutí ze síťování na úrovni zapojených ORP

Ve Zlínském kraji bylo v průběhu projektu zapojeno 9 ze 13 ORP, níže krajská síťařka shrnuje výstupy dosavadního síťování lokálních síťárek a síťářů. Více informací o činnosti síťárek a síťářů v jednotlivých lokalitách můžete nalézt v dokumentech s názvem Analýza místní sítě služeb a návrh její optimální podoby zveřejněných na tomto odkazu: <http://www.pravonadetstvi.cz/dokumenty/analyzy-siti-sluzeb/>.

ORP Bystřice pod Hostýnem

V této lokalitě se síťařka zaměřila především na téma Spolupráce aktérů sítě pro ohrožené děti a jejich rodiny. V souvislosti s tímto tématem se zde podařilo realizovat několik mezirezortních setkání – beseda zaměřená na sdílení příkladů dobré praxe stávajících systémů preventivních opatření zaměřených na problematiku závislostí u dětí a mládeže na Bystřicku, setkání zaměřené na podporu dialogu mezi zaměstnanci OSPOD a pedagogy atd. Síťařce se také podařilo vytvořit Přehled sítě služeb pro práci s ohroženými dětmi a jejich rodinami v ORP Bystřice pod Hostýnem. Vytvoření tohoto letáku bylo jedním z podnětů ze strany aktérů sítě služeb v této lokalitě.

ORP Holešov

V Holešově se lokální síťařka ve své činnosti zaměřila na téma Spolupráce aktérů místní sítě vedoucí k řešení problémových situací dětí ve školách. V rámci tématu realizovala setkání jak pro pracovníky základních škol zaměřené na představení činností OSPOD a místních sociálních služeb, tak pro aktéry z celého ORP, se zaměřením na prevenci závislostí u dětí a mládeže. Další mezirezortní setkání jsou již v přípravě. Síťařka v rámci svého působení v lokalitě vytvořila ve spolupráci s aktéry místní sítě Přehled služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny v ORP Holešov. Tvorba tohoto přehledu byla rovněž dána jako podnět ze strany aktérů.

ORP Kroměříž

Přes počáteční neúspěchy obsadit toto ORP vhodným lokálním síťářem, se této činnosti ujaly síťařky za ORP Bystřice pod Hostýnem a Holešov. I přes téměř roční odstup v zahájení síťování v porovnání s většinou lokalit v kraji, se síťařky věnovaly tématu, kterým je Spolupráce aktérů sítě služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny v ORP Kroměříž. V souvislosti se zvoleným tématem síťování bylo uspořádáno mezirezortní setkání na téma Ohrožené děti a síť aktérů v ORP Kroměříž. V procesu příprav jsou setkání další, kdy budou síťařky usilovat o účast zástupců služeb na téma pomoci dětem s psychickými potížemi a pomoci rodinám s dítětem se zdravotním postižením. Dalším výstupem v této lokalitě je rovněž Přehled aktérů sítě služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny v ORP Kroměříž a Informativní leták pro rodiče dětí se zdravotním postižením Leták přináší praktické informace o možnostech čerpání sociálních dávek, využití sociálních služeb, možnosti vzdělávání těchto dětí, možnosti trávení volného času, informace o svépomocných skupinách apod.

ORP Luhačovice

V této lokalitě se síťářka věnovala tématu Spolupráce a rozvoj sítě služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny v ORP Luhačovice. V souvislosti s tématem vytvořila Přehled aktérů sítě služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny v ORP Luhačovice, jehož vytvoření bylo vnímáno ze strany aktérů sítě služeb v této lokalitě jako potřebné. Vzhledem k tomu, že v Luhačovicích začal historicky první proces komunitního plánování sociálních služeb, síťářka úzce spolupracovala s koordinátorkou komunitního plánování, poskytovala materiály pro pracovní skupinu, a rovněž práci koordinátorky významně doplňovala.

ORP Otrokovice

Lokální síťář se v této lokalitě zaměřoval hned na několik témat – Spolupráce v síti služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny, Nástroje pro zvyšování počtu pěstounů, Systém prevence rizikového chování na školách a Nastavení sdílení informací mezi OSPOD a sociálně-aktivizační službou pro rodiny s dětmi. V posledním tématu se podařilo síťáři ve spolupráci s aktéry vytvořit Dohodu o postupech vedoucích ke sdílení informací potřebných pro sociální práci všech aktérů. V ostatních tématech se síťáři také podařilo dosáhnout naplnění cílů, anebo na tématech stále intenzivně pracuje a jsou ve fázi naplňování stanovených cílů.

ORP Rožnov pod Radhoštěm

Pozici lokálního síťáře se zde nedařilo obsadit, krátkodobě a s velkými časovými prodlevami zde působily dvě síťářky. V lednu 2019 byla přijata nová lokální síťářka, která je nyní ve fázi mapování potřeb jednotlivých aktérů a zpracovává Analýzu místní sítě služeb a návrh její optimální podoby.

ORP Valašské Klobouky

V rámci tématu, na které se lokální síťářka zaměřovala, tj. Spolupráce sítě služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny v ORP Valašské Klobouky, se jí podařilo vytvořit tzv. Síťovací platformu. Ta slouží jako prostor pro setkávání a diskuzi odborníků z různých rezortů poskytujících své služby cílové skupině ohrožené děti a jejich rodiny. Je zde nutno také zmínit vytvoření Přehledu aktérů sítě služeb, kde je uvedena celková nabídka služeb působících v této lokalitě. Mezirezortní setkávání v ORP Valašské Klobouky se těší velké účasti. To značí nejen zájem o vzájemnou spolupráci, ale také o potřeby ohrožených dětí a jejich rodin napříč rezorty.

ORP Vizovice

Na základě zmapovaných potřeb se zde síťářka věnovala dvěma tématům – Dostupné bydlení pro ohrožené děti a jejich rodiny v ORP Vizovice a Síť služeb pro mládež ohroženou rizikovým chováním. V souvislosti s oběma tématy síťářka průběžně organizuje individuální či společná setkání s aktéry sítě a aktivně se zúčastňuje různých komisí či komunitního plánování.

ORP Vsetín

Lokální síťář se v této lokalitě na základě zjištění z mapování potřeb zaměřoval ve své činnosti na téma Spolupráce aktérů sítě služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny v ORP Vsetín. Lokální síťář zorganizoval dvě mezirezortní setkání aktérů sítě služeb, z nichž mimo jiné vyplynulo, že aktuálním a akutním problémem aktérů (školy, justice, policie, NZDM) jsou děti s potřebami v oblasti chování. Na základě zjištěného tématu síťář průběžně organizoval nejen individuální, ale i společná setkání s aktéry sítě služeb, na kterých byla řešena např. podpora a realizace odborného školení pracovníků OSPOD pro práci s agresivními dětmi. Lokální síťář ukončil své působení v projektu ke konci září 2018 a pozice je aktuálně neobsazena.

Krajská síť služeb pro děti a jejich rodiny vztahující se k tématu síťování

V tématu spolupráce základních škol a OSPOD je krajská síť definována z pohledu krajské síťáčky následovně. Důležitým článkem v této oblasti je nepochybně OSPOD (orgán sociálně-právní ochrany dětí). Pokud hovoříme o úrovni krajské, patří tento článek pod odbor sociálních věcí Krajského úřadu Zlínského kraje, a je jedním ze tří oddělení, která pod celý odbor spadají. Konkrétně jde o oddělení plánování a rozvoje sociálních služeb, oddělení sociálních služeb a již zmíněné oddělení sociálně-právní ochrany. Kromě vedoucí oddělení sociálně-právní ochrany zde působí dalších 11 pracovníků.

Oblast školství, která je vzhledem k tématu síťování neméně důležitou složkou, je ve Zlínském kraji pokryta více než 640 školskými zařízeními. Jejich zřizovateli jsou buď obce (ty zřizují většinu mateřských a základních škol), kraj (zřizuje většinu středních škol), soukromé subjekty, stát či církve. Významnou vzdělávací a vědecko-výzkumnou institucí ve Zlínském kraji tvoří se svými 6 fakultami Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Kromě toho v kraji působí také speciální mateřské a základní školy, domovy mládeže, několik dětských domovů, střediska výchovné péče, ale také základní umělecké školy či konzervatoř sídlící Kroměříži.

Do oblasti školství je nutno zahrnout také působení Krajské pedagogicko-psychologické poradny se sídlem ve Zlíně a jejími dalšími 7 pobočkami napříč krajem. V některých lokalitách je označována dostupnost poboček pedagogicko-psychologické poradny jako nízká. Jako důvod jsou označovány velmi dlouhé čekací lhůty. Dostupnost poboček je také snížena dojezdovou vzdáleností z okrajových částí některých ORP.

Pokud se zde dotkneme dalších aktérů spolupracujících se školami, za zmínku jistě stojí služba krizové pomoci, která od počátku svého krátkého působení v kraji aktivně navazuje spolupráci s jednotlivými aktéry napříč či nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, která jsou součástí sítě služeb např. pořádanými preventivními programy či volnočasovým vyžitím pro děti a mládež.

Doporučení pro rozvoj sítě ve Zlínském kraji

V souvislosti s informacemi, které se krajské síťarce podařilo zjistit v průběhu jejího působení v rámci projektu, vyplynula následující doporučení. Ta by mohla být v ideálním případě využita k rozvoji sítě služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny, aby byly v co nejvyšší možné míře pokryty jejich potřeby.

Na počátku fungující sítě aktérů služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny stojí efektivní spolupráce. Nelze ji hodnotit napříč celým krajem jako neefektivní, ale úroveň spolupráce (komunikace, vyjasnění kompetencí, stanovení pravidel apod.) se ukázala v mnoha lokalitách jako ne příliš uspokojivá. Naopak jsou lokality, kde lze hodnotit dosavadní spolupráci aktérů jako velmi efektivní, navzdory příslušnosti k různým rezortům. Jedním ze způsobů, jak efektivně nastavovat spolupráci, je pravidelně se setkávat, komunikovat, podílet se na konkrétních případech, mít stanovená pravidla řešení, ale především si vyjasnit své kompetence. Aktéři sítě služeb tuto potřebu rovněž vyslovují, nicméně naplnit se jí daří především na úrovních ORP. Důležitým krokem k naplnění této potřeby by mohlo být vytvoření prostoru pro setkání aktérů nejen na úrovni ORP, ale i na úrovni okresů či celého kraje. Pokud by se to podařilo, bylo by to prvním, ale opravdu velkým krokem ke zlepšení. Místní, časová i organizační dostupnost aktérů je velmi náročná a možnost sejít se v určitém čase na určitém místě bez osoby, která by setkání zorganizovala a zkoordinovala, je téměř nemožná. Proto je velmi žádoucí stanovit koordinátora, který by setkávání nadále organizoval. Doposud byla tato činnost zastoupena krajskou síťarkou a na úrovni jednotlivých ORP lokálními síťarkami a síťaři.

Doporučení k tématu spolupráce v síti a k tématu síťování

Jak je výše uvedeno, krajská síťarka se ve své činnosti zaměřovala na téma **spolupráce mezi základními školami a orgánem sociálně-právní ochrany dětí**. V souvislosti s tímto konkrétním tématem vyplynula zjištění, ze kterých lze vycházet při tvorbě doporučení pro rozvoj.

Bylo zjištěno, že spolupráci mezi jednotlivými aktéry (v tomto případě základními školami a OSPOD) nelze jednoznačně označit za efektivní. V mnoha lokalitách funguje spolupráce na základě dobrých přátelských vztahů, což je jistě skvělý doplněk ke spolupráci, ale neměl by být jediným. Na mnoha místech chybí pravidelná setkávání / platformy, kde by vznikl prostor pro vyjasnění kompetencí, představení činnosti jednotlivých aktérů a prostor pro užší komunikaci vůbec. Sami aktéři vidí v takových setkáních smysl, vidí je jako potřebné a jsou jim velmi nakloněni. Pokud by se podařilo zavést pravidelnou platformu, které by se zainteresovaní aktéři aktivně zúčastnili, byl by to nepochybně krok správným směrem k rozvoji sítě služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny. Jak již bylo zmíněno, je téměř nemožné, aby se aktéři sešli bez osoby, která by setkání zorganizovala a zkoordinovala.

Konkrétní doporučení:

- *Zavedení pravidelného setkávání platformy v rámci jednotlivých ORP, která by se setkávala alespoň 1 - 2x ročně za účasti orgánu sociálně-právní ochrany dětí, zástupců základních škol (ředitelé, výchovní poradci, metodici prevence nebo třídní učitelé), případně jiných zainteresovaných subjektů. Téma každého dalšího setkání by se buďto stanovilo na setkání předchozím, případně by zástupci škol mohli být osloveni např. dotazníkem, ve kterém by aktuální téma k řešení formulovali. Na základě stanoveného tématu by byli na setkání přizváni také např. zástupci sociálních služeb, nestátních neziskových organizací či jiní aktéři sítě.*
- *Dále podporovat fungující spolupráci a předávání informací mezi rezortem školství a rezortem sociálním na úrovni krajské i na úrovních ORP.*

- *Zajistit informovanost zástupců škol o možnostech sítě služeb o ohrožené děti a jejich rodiny, která v lokalitě působí a jejíž služby mohou školy v pomoci ohroženým dětem a jejich rodinám využívat.*
- *Zajistit spolupráci rezortu školství a rezortu sociálního na krajské úrovni. S tím úzce souvisí metodická podpora pro školy, která je v současné době zajišťována pouze jedním okresním metodikem prevence, který působí pro celý Zlínský kraj (tj. pro čtyři okresy). Z toho vyplývá, že v činnosti okresního metodika prevence je nedostatečný prostor pro zmapování sítě služeb a samotné poskytování adekvátní metodické podpory školám v pomoci ohroženým dětem a jejich rodinám.*
- *Sdílení příkladů dobré praxe mezi jednotlivými rezorty, a to jak na úrovni krajské, tak na úrovni ORP.*
- *Využití principů inovativních služeb v oblastech, které jsou aktuálně řešeny, inspirace zahraniční praxí.*
- *Pořádání tematických seminářů a workshopů, a to rovněž na úrovni krajské i na úrovni ORP.*
- *Vytvoření platformy na krajské úrovni, realizované alespoň 1 - 2x ročně, za účasti např. rezortu školství, rezortu sociálního, krajského protidrogového koordinátora, zástupců sociálních služeb aj. Tato platforma by sloužila k předání informací napříč rezorty, sdílení příkladů dobré praxe i aktuálně řešených témat, apod.*

Doporučení vycházejí ze zjištěného aktuálního stavu sítě k 31. 1. 2019.

Závěrem

Závěrem bych ráda poděkovala všem zainteresovaným aktérům, kteří se ochotně podíleli na rozvoji, zlepšení či „jen“ otevřeně spolupracovali a společně se zamýšleli nad stávající podobou sítě služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny. Svou činností se snažili síť služeb napříč celým Zlínským krajem vylepšit a společně hledali řešení pro včasnější a efektivnější pomoc ohroženým dětem.

Velký dík patří také zástupcům Krajského úřadu Zlínského kraje za jejich aktivní zapojení, ochotu spolupracovat a přinášet krajské síťarce spoustu informací, myšlenek a zajímavých podnětů pro činnost síťování.

Mgr. Gabriela Šťastová

Použité zdroje

- (1) Základní charakteristika kraje, 2019 [online]. Dostupné z: <https://www.kr-zlinsky.cz/zakladni-charakteristika-kraje-cl-3685.html>
- (2) Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb ve Zlínském kraji pro období 2016-2018 (prodlouženo do 2019). Zlín: Zlínský kraj, 2015. Dostupné online: <https://www.kr-zlinsky.cz/strednedoby-plan-rozvoje-socialnich-sluzeb-2016-2018-prodlouzeno-do-2019--cl-3630.html>

Potřebujete více informací?

K síťování ve vaší obci či kraji?

Obraťte se na krajskou síťářku, **Mgr. Gabrielu Šťastovou**, e-mail: gabriela.stastova@mpsv.cz, tel.: 777 435 157, nebo na krajskou koordinátorku síťování **Mgr. Bronislavu Šiřkovou** (dotazy spojené se síťováním v zapojených obcích), e-mail: bronislava.siskova@mpsv.cz, tel.: 773 790 724.

K aktivitě síťování?

Obraťte se na odborného garanta **Mgr. Štěpána Bolfa**, e-mail: stepan.bolf@mpsv.cz, tel.: 221 923 647, 775 853 476 nebo na vedoucí oddělení transformace služeb pro rodiny a děti, odbor ochrany práv dětí **Mgr. Kristýnu Jůzovou Kotalovou**, e-mail: kristyna.kotalova@mpsv.cz, tel.: 221 922 255, 724 178 744.

www.pravonadetstvi.cz

www.mpsv.cz

